

תורה בגובה ה"נשמה"...

עיון בפרשת השבוע ע"פ החתם סופר

1. בראשית ל, פסוקים יד-יח

וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בְּיָמָיו קְצִיר-חֲטִים, וַיִּמְצָא דֹדָאִים בְּשָׂדֶה, וַיָּבֵא אֹתָם, אֶל-לֵאָה אִמּוֹ; וַתֹּאמֶר רְחֵל, אֶל-לֵאָה, תִּנֶּינָא לִי, מִדֹּדָאֵי בְּנֶךְ. וַתֹּאמֶר לָהּ, הִמְעַט קָחְתְּךָ אֶת-אִישִׁי, וְלָקַחְתְּ, גַּם אֶת-דֹּדָאֵי בְּנֵי; וַתֹּאמֶר רְחֵל, לָכֵן יִשָּׁפֵב עִמָּךְ הַלְיָלָה, תַּחַת, דֹּדָאֵי בְּנֶךְ. וַיָּבֵא יַעֲקֹב מִן-הַשָּׂדֶה, בְּעָרְב, וַתֵּצֵא לָאָה לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא, כִּי שָׁכַר שְׂכָרְתִּיךָ דֹּדָאֵי בְּנֵי; וַיִּשָּׁפֵב עִמָּהּ, בַּלְיָלָה הוּא. וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים, אֶל-לֵאָה; וַתִּהַר וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב, בֶּן חֲמִישִׁי. וַתֹּאמֶר לָאָה, נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי, אֲשֶׁר-נָתַתִּי שְׂפָחָתִי, לְאִישִׁי; וַתִּקְרָא שְׁמוֹ, יִשְׂשָׁכָר.

2. מאמרי ראי"ה עמ' 470

ההבדל בין קודש לחול הוא לא בכמות... אלא עיקרו הוא באיכות. הקודש והחול הם שני דברים שאין להם שום קשר ומי שרוצה לגשת אל הקודש כניגש לדבר חול אין לו שום מושג. משל לאדם הרוצה להשתמש בחוש שאינו במקומו לדוגמה כשם שאין לראות בפה משום שחוש הראיה שייך למה ולעיניים וכן אין למשש בחוש הריח שתפקידו הוא עדין מאוד כך אי אפשר לגשת את הקודש כמו שניגשים לדבר חולין. מכאן הסיבה שהרבה מבקרי מקרא טעו מבחינה תאורטית והיפוטתית.

3. חתם סופר בראשית עמ' קנ

וילך ראובן בימי קציר חטים.

בפ' חלק (צטט): מנשה היה דורש הגדות של דופי לא היה לו למשה לכתוב אלא וילך ראובן. הנה לכאורה טובא קמ"ל זה הי' מעשה בימי קציר חטים שהוא שבועות זמן מתן תורתנו [בתיב"ע, ואזל ראובן בימי סיון וכו'] וראוי להתעבר מיששכר בעל תורה, ולהיות רחל עקרה ע"ב התאוננה לאה על שכיבת אותה הלילה שהיתה עונתה של רחל ואינה ראויה לעיבור, ורחל הצדקת מכרה שכיבת הצדיק בדודאים לא שח"ו ולזלה בשכיבת הצדיק אלא שתודמן שכיבת הלילה הוא ללא בעלת הבנים, וטובא קמ"ל כמה שהי' זה בימי קציר חטים זה מתן תורה, אך מנשה כפר אין תורה מן השמים א"כ ליתא להני"ל ע"כ דרש באגדה של דופי לא הי' לו למשה לכתוב אלא וילך ראובן וק"ל [תקפ"ה].

4. עין איה שבת ב פרק המישי פסקה מו

ההוה והעתיד המה שני העמודים שעל פיהם יבנה אושר הכלל והפרט, אושר הבית והאומה. כשהנהגה היא מושלמת ומוצללת מכל חתחתים שבדרכים, אז יגלה ההוה בכל אורו, ויהיה גם הוא מדריך נאה אל העתיד הנשגב ונשא ממנו. דרכי ההוה הנאים והטובים, הממולאים ברכה ויושר, הם הם ראויים הנם לנשאות אותנו אל העתיד הטוב והמרומם. רק ע"י מכשולים ופרעות יהרס היחש שבין ההוה והעתיד, והפרט וכן הכלל יהיו צריכים לדלג על רגשי ההוה מאין פנות להגיע על ידם לאורח חיים הסלול של העתיד. הרוח האצור בראש מקור בית יעקב נתן לנו אלה שני הדרכים הכלליים, אמנם לא נבצר גם מהם איזה האפלה, ככל עניני עולמנו שעדיין אינם שלמים במילואם. בנין עדי עד, בנין בית לעולם, לדורות ולאומה, הוא נכון ג"כ להיות מאושש, עם כל מרחק חזיונו, על יסוד המאיר של ההוה, הרואה לפניו את יושרו וטובו ג"כ בגלוי, בלא חשבונות רבים, בטהר הטבע, ועצם [ה]הרגשות הישרות הנובעות מנפש חיה קדושה ושלמה. ברחל נתגלמה התעודה הזאת, אותה מצא אבינו יעקב ראשונה, ואהבה ע"פ האוצר הצפון שלפניו נגלה מנפשה. זה העולם הגלוי, היה לפי דעו ג"כ הנושא של העולם הכמוס והמכוסה של העתיד הרחוק. אם כך היה מצב העולם, אם כך היינו גם אנו ראויים שהאושר המכוסה והרחוק יהיה בדרך ישרה, באין מעיק וצרה, מופיע מהאושר הקרוב והגלוי, אולי היה הענין נשאר כך. אבל לא כך היתה עצת ד' הנפלאה והרוממה, בכמות היה העולם המכוסה הרחוק התעודה של הקמת בית עולמים לעם ד' ונחלתו מעותדה ללאה, ובאופן נעלם ומופלא, באורח אשר ההוה שלו לגמרי נסתר ונעלם היה מיעקב, בא הדבר לתעודתו. כן הוחק ג"כ ביסוד בנין הישראלי לשא עין למרחוק, ולפעמים רבות ג"כ בדליגת ההוה, או בעשיית צרה לו, למען העתיד המכוסה הרומם והנעלה. מ"מ בעולם ההוה לא הושלך מיסודו הכלל הגדול שהשאיפה ראויה להיות לעדי עד, שיהיה ההוה מאיר ומזהיר גם הוא, וממנו - מאורו וישרו - יקח לו העתיד את גדלו וזרחו. רחל היתה עקרת הבית, וגם בניה של לאה מודים בדבר, "כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל", הקדימו רחל ללאה. מצד היושר העליון שהופיע באורו של יעקב, כך היה הדבר נכון. כל מה שההוה הוא יותר מזוקק מצד רוממות מעלתו של האדם, כך הוא יותר ראוי שהוא בעצמו יהיה הבסיס של העתיד. ולא די יסוד העיקרי של ההוה, כ"א ג"כ כל הרחבותיו, כל הנצרך לו ונלוה אליו, הכל יכון להיות מוסד בנין עדי עד... ע"כ, שפחת רחל, בלהה, היא לקחה מקומה באמונה אחר מתתה. מעלה זו, לא היתה יכולה להתכנס

בכל עזה בלבב ראובן. ערך ההוה המאיר, העומד לרכס את העתיד אליו בהתרחבו בכל ענפיו, היה ראוי להיות צפוי רק לאבן ישראל, שדמות דיוקנו חקוקה בכסא הכבוד, וראובן בא בטענה, אם אחות אמי נעשה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תעשה צרה לאמי, ובלבל את מצעה.

5. בראשית רבה ע', ט"ו

ושם הגדולה לאה גדולה במתנותיה כהונה לעולם ומלכות לעולם דכתיב (ויאל ד) ויהודה לעולם תשב וגו' וכתוב (תהלים קלב) זאת מנוחתי עדי עד ושם הקמנה רחל קמנה במתנותיה יוסף לשעה שאול לשעה ושילה לשעה (שם עה) וימאם באהל יוסף ובשבט אפרים לא בחר.

6. אורות עמ' קנ"ב; אורות ישראל ה', ג'

הרוח והמעשה מתאימים הם יחד בדרך יחושי. רוח מיוחד דורש להספקתו מעשים מיוחדים. אבל לעולם רחב וגדול הוא עולם הרוח מעולם המעשה.

7. אורות עמ' נ"ב; אורות התחיה ג'

אם חלקים רבים מהסתעפות חזיונותינו יתקטנו בכמותם בהפגשם עם המציאות, בראשית דרכנו, אין רע. המציאות אין לה כנפים מהירים כאלה אשר להזיון.

8. מאמרי הראי"ה עמ' 402; נאדר בקודש הקודש והחול ב'

בכל מהלך של חיים החול הוא מתעורר תחלה ואח"כ מוכרח הקודש להתעורר, להשלים את תחית החול. לעדנו ולהצילו מכעור ומטמיון אוי לו לחול אם יחשוב להשתמש בכח בכורתו. בכח מה שיצא הוא תחלה לאור העולם והמפעל. לאמר על ידי זה: "אני ואפסי עד", ולא יחפץ לדעת מן הקודש מזוי יקרו והופעת אורו ואוי לו לקודש אם יאמר: "מאחר שיצא החול בתחלה לעולם. הרי השיג את גבולי על כן אני רק ללחום נגדו אדע, להרוס את אשר יבנה, לעקור את אשר יטע" תוכן החיים והשקפת ההויה בברורה ילמדונו אחרת. לגמרי אחרת. הגורל ככה הוא ; החול ידרוך בתחלה על במת החיים אמת הדבר שבתוכיותו. מן הקודש העליון. קודש הקדשים. הוא יונק גם בראשית מצעדיו. אבל בבהירות והכרה אין ערכי הקודש מוכרים כלל בראשית הופעתו של החול, ואחרי הצעדים הראשונים של החול מוכרח הקודש לבוא. להאיר באורו ולהופיע בכבודו.